

Nr 1085

Av herr **Hedlund m. fl.**, *angående kompetensförhållandena inom den kommunala miljövården.*

(Lika lydande med motion nr 920 i Första kammaren)

Förslag om miljöpolitiska åtgärder har från vårt håll under en rad av år framlagts i riksdagen. Särskild vikt har lagts vid kravet på att riksdagen bör antaga ett miljöpolitiskt handlingsprogram till ledning för det miljöpolitiska handlandet. Huvuddragen i ett sådant program har också skisserats. Stor vikt har lagts vid principiella synpunkter, forskning och utbildning, samhällsplanering, bebyggelse och natur och inte minst frågor om anpassning av arbets- och skolmiljön till människans biologiska förutsättningar. Förslagen som framförts från vårt håll har många gånger rört fält som centrala myndigheter har att åtgärda och ansvara för.

Enligt vår mening är tiden nu kommen att i högre grad än hittills aktivera kommunerna på det miljöpolitiska fältet. Centrala verk, som t. ex. planverket och naturvårdsverket, har kommit i verksamhet, och en ökad aktivitet från dem är att vänta. Inte minst bör nu på ett helt annat sätt än tidigare kunna utarbetas normer och riktlinjer i olika avseenden till ledning för en god samhälls- och bebyggelseplanering och miljövård samt råd och anvisningar som framför allt våra kommuner är i stort behov av. Även från socialstyrelsen kan ökad aktivitet förväntas. Debatten om en ny inriktning av socialpolitiken har varit livlig, och större ansträngningar bör göras på det förebyggande och uppsökande fältet inom socialvården.

Många faktorer talar i dag för en ökad satsning på den kommunala miljövården. Ett antal utredningar har lämnat värdefullt material som kommunerna kan ha som underlag för sitt handlande. Statsmakterna har fattat beslut som förutsätter medverkan från kommunernas sida. En aktiv kommunal miljöpolitik är av grundläggande vikt om det skall kunna skapas mera människovänliga miljöer.

Dagens situation

Kommunernas ansvar för miljövården regleras framför allt inom byggnads- och hälsovårdslagstiftningen, och berörda frågor handläggs av byggnadsnämnden och hälsovårdsnämnden. Genom en förutseende planering förebyggs skador på människor av såväl fysisk som psykisk art, och byggnadsnämnden har här ett stort ansvar. Hälsovårdsnämndernas verksamhet

och uppgifter framgår framför allt av hälsovårdsstadgan. Verksamheten är i hög grad specialreglerad, men kommunerna har också möjligheter till frivilliga insatser genom att införa särskilda hälsovårdsordningar.

Självfallet har även andra kommunala nämnder och organ uppgifter inom miljövården. Vad som framför allt inte får glömmas bort är att kommunstyrelsen själv ytterst måste ha det avgörande ansvaret, och härav följer att denna bör vara det samordnande organet. Genom att miljövården i kommunerna i huvudsak grundas på av statsmakterna föreskrivna skyldigheter har i vissa fall motsatsställningar uppkommit mellan till exempel hälsovårdsnämnderna och den kommunala verksamheten i övrigt.

Bland kommunalmännen kan konstateras ett ökat intresse för miljöfrågorna vad gäller såväl naturvården som bebyggelseplaneringen. Intresset har säkert stimulerats av den livliga allmänna debatt som pågått de senaste åren och den opinionsbildning som skett. Resultaten av det ökade intresset har emellertid varierat mycket, och det är bl. a. mot denna bakgrund vi tar upp frågorna till behandling här. Viljan finns till initiativ, men osäkerhet om ansvars- och samordningsfrågor tycks råda. Mot denna bakgrund har därför en rad skilda förslag till kommunala miljövårdsaktiva organ lämnats. Bland alternativen finns i huvudsak följande:

1. Särskilda miljövårdsnämnder
2. Särskilda naturvårdsnämnder
3. Miljövårdsråd
4. Aktivisering av befintliga nämnder, framför allt kommunalnämnder, byggnadsnämnder och hälsovårdsnämnder
5. Särskilda miljövårdstjänstemän och naturvårdsombud.

Naturvårdsombud har utsetts i många kommuner för att där bevaka naturvårdsfrågorna och hålla samband med länens naturvårdsråd. Frågan om naturvårdsombud aktualiserades i samband med den stora omorganisation av naturvården som ledde till skapandet av statens naturvårdsverk centralt och naturvårdssektioner vid varje länsstyrelse. Uppgifterna för hittills tillsatta naturvårdsnämnder varierar, och gränsdragningen mot andra nämnder är oklar och uppgifterna oreglerade.

Lämpliga kommunala organ

Oklarheten i kommunerna vad miljövården beträffar måste skingras om man skall kunna föra en effektiv miljöpolitik. Innan vi närmare redogör för vår inställning till dessa frågor finns det skäl att kort beröra den principiella inställningen till miljöpolitiken som tidigare redovisats i våra motioner. Denna vår grundläggande syn är av betydelse för valet av kommunalt engagemang.

Enligt centerpartiets miljöpolitiska uppfattning bör målet för miljöpolitiken vara att ge välfärdsbegreppet en ny dimension, där människornas anpassning, trivsel och psykiska trygghet tillmäts större betydelse i förhål-

lande till ensidig materiell standardsträvan. Miljöfrågorna begränsas därför inte bara till frågor om yttre miljö, som luft, vatten och bebyggelse, utan har också en social sida som rör vår anpassning i vid mening. Miljön är enligt vår uppfattning odelbar, och det synsätt som vi önskat förmedla genom miljöpolitiken berör därför de flesta av samhällets områden. Vår uppfattning är att miljöpolitiken hela tiden skall centreras till människan. Vi skall t. ex. inte ha naturvård mer eller mindre för dess egen skull, utan anledning till åtgärder måste hela tiden sökas i vad man kan kalla hälsovård eller friskvård. Miljöpolitik är att förebygga fysisk och psykisk ohälsa på alla de områden där hot kan föreligga. Vi har därför ständigt betonat vikten av helhetssyn i alla sammanhang där beslut om åtgärder skall fattas.

Utifrån dessa principiella synpunkter förefaller det klart, att vi i första hand skall utnyttja de nämnder på det kommunala området vi redan har och se till att de utrustas med tillräckliga resurser och utbildat och kunnigt folk för att klara de nya uppgifter som kommer att ställas på miljövården. Vi avser därvid framför allt kommunalnämnder, byggnadsnämnder och hälsovårdsnämnder. Byggnadsnämnden skall bidra till att skapa en så god trivselmiljö som möjligt genom en god planering och effektiv tillsyn. Hälsovårdsnämnderna har redan nu enligt gällande hälsovårdsstadga ansvar för de frågor som blir aktuella, och de har den enligt vår åsikt viktiga kopplingen till den sociala och medicinska sidan, som vi anser bör ligga till grund för miljövården.

Hälsovårdsnämndens uppgifter och ställning motiverar särskilt beaktande. Enligt hälsovårdsstadgans 38 § framgår att man har skyldighet att motverka vattenförorening inom kommunen. Nämndens skyldighet begränsas dock inte till detta, utan motsvarande gäller för t. ex. luftföroreningar, buller och andra störningar. På motsvarande sätt har hälsovårdsnämnden uppgifter som rör kommuninvånarens anpassning i den av människan skapade urbana miljön, bostäderna o. s. v.

Hälsovårdsnämndernas aktivitet är mycket varierande. Dels beror det givetvis på nämnderna själva som inte har tillräckliga resurser eller gehör för sina krav och synpunkter i kommunernas styrelse, dels är kommunerna av varierande storlek och har varierande krav på aktiv miljövärd. Som exempel kan nämnas att Stockholms stads hälsovårdsnämnd förfogar över resurser på olika områden som överträffar dem som länsmyndighet i allmänhet förfogar över. En betydande eftersläpning i utbildningen på hälsovårdsområdet kan också konstateras. De brister som finns i den kommunala miljövården bör kunna rättas till med olika medel inom existerande nämnder och är inget vägande skäl för införande av nya vid sidan om de redan existerande.

Att direkt tillföra kommunerna någon form av konkurrerande organ till hälsovårdsnämnderna finner vi mindre lämpligt. Någon form av miljövärdberedning kan däremot tänkas ha sin betydelse då det gäller att

samordna olika frågor på miljövårdens område inom de skilda nämndernas kompetensområden. Denna måste dock utformas så att känslan av ansvar för frågorna behålles hos kommunens styrelse. Det är av den största betydelse att kommunstyrelserna görs aktiva på detta område och ansvariga för det vida fält som miljöpolitiken spänner över. Kommunerna bör förstå att det är ett gemensamt intresse att föra en god miljöpolitik och inte något som en eller ett par nämnder sysslar med.

I detta sammanhang måste också betonas vikten av samarbete mellan olika nämnder och framför allt mellan byggnadsnämnd och hälsovårdsnämnd samt mellan dessa nämnder och kommunens styrelse. Det bör övervägas om inte hälsovårdsnämnderna starkare borde knytas till kommunala uppdrag utöver de av staten ålagda uppgifterna. Hälsovårdsnämnderna måste kunna komma in i t. ex. planeringsdiskussioner i ett tidigt skede och icke endast när sanitär olägenhet redan uppkommit.

Vår allmänna uppfattning i dessa frågor delades i stora drag av Svenska kommunförbundet då det 1969 yttrade sig över en motion i denna fråga från vårt håll. Kommunförbundet framhöll bl. a.:

Den kanske största bristen i nuvarande förhållanden är bristen på samordning av de kommunala insatserna och avsaknaden av en totalbedömning av vilka åtgärder som bör vidtagas samt angelägenhetsgraden därav. För lösning av dessa problem står i och för sig flera möjligheter till buds. Ett alternativ är att bland redan existerande organ utses ett att handha dessa uppgifter. Med hänsyn till arten av de miljövårdsproblem som i första hand kräver sin lösning d. v. s. de mer allvarliga miljöstörningarna i form av luft- och vattenföroreningar samt bullerstörningar m. m. och som under lång tid måste dominera de kommunala insatserna är det i många kommuner naturligt att samordningsuppgiften i så fall läggs på hälsovårdsnämnden.

Att lägga samordningsuppgiften på kommunens styrelse är dock ett alternativ som för många kommunalmän framstår som den mest realistiska lösningen. Därigenom markeras styrelsens centrala ansvar även i miljövårdshänseende och vidare vinnes garantier för att miljövårdsfrågorna integreras med kommunens ekonomiska planering. För kommunens styrelse är det också naturligt att bevaka miljövårdsfrågorna i en mer vidmärkelse. I sin samordnande och ledande funktion är det dock väsentligt att styrelsen respekterar och understödjer specialorganens arbete så att dessa inte förlorar känslan av ansvar. Eventuellt erforderliga organisatoriska arrangemang för handhavandet av dessa uppgifter måste lösas från rent lokala utgångspunkter. Det är uppenbart att förhållandena är olika beroende på kommunernas storlek och struktur. I de största kommunerna med deras starkt splittrade förvaltning kan det vara befogat att till styrelsen knyta ett särskilt samordningsorgan.

Styrelsen har härmed velat ge uttryck åt sin principiella uppfattning i dessa frågor. Som synes överensstämmer den i väsentliga stycken med motionärernas. Styrelsen har undvikit att ta ställning till konkreta organisatoriska spörsmål för att ge utrymme åt varierande lösningar anpassade efter lokala förhållanden. Oavsett hur samarbets- och samordningsfrå-

gorna löses rent praktiskt vill styrelsen dock sammanfattningsvis framhålla att några nya organ ägnade att konkurrera med redan befintliga inte bör införas och att den kommunala miljövårdsorganisationen bör kännetecknas av starka hälsovårdsnämnder och ett levande engagemang i miljövårdsfrågorna från kommunens styrelses sida.

Konstitutionsutskottet tillstyrkte i följd motionsyrkandet om utredning angående kompetensförhållandena för den kommunala miljöpolitiken. Utskottet poängterade den brist som för närvarande ligger i den otillräckliga samordningen av instanserna, i oklarheter i kompetensförhållandena och i saknaden av en samlad bedömning och angelägenhetsgradering av planerade åtgärder. Riksdagen följde dock den till utskottsutlåtandet fogade reservationen i vilken yrkades avslag på motionen.

Sammanfattningsvis anser vi att frågan om det kommunala ansvaret och uppdelningen av arbetsuppgifterna vad miljöpolitiken beträffar bör utredas men att riksdagen redan nu till ledning för den debatt som pågår i kommunerna uttalar sig för att ansvaret för miljövärderna tillkommer framför allt kommunalnämnder, byggnadsnämnder och hälsovårdsnämnder, d. v. s. redan befintliga i lag reglerade nämnder.

Med hänvisning till det anförda hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning angående kompetensförhållandena för den kommunala miljöpolitiken i syfte att möjliggöra en effektivisering och aktivisering av den kommunala miljövärderna i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 28 januari 1970

Gunnar Hedlund (cp) Thorbjörn Fälldin (cp) Johannes Antonsson (cp)

Lars Eliasson (cp) Nils G. Hansson (cp) S. G. W. Wahlund (cp)
i Sundborn i Skegrie

Sven Vigelsbo (cp) Gunnar Larsson (cp) John Eriksson (cp)
i Luttra i Bäckmora